ECLI:LV:AT:2023:1102.C29289319.18.S
Lieta Nr. C29289319, SKC-83/2023
Civillietu departaments

**Latvijas Republikas Senāts**
**SPRIEDUMS**
Rīgā 2023. gada 2. novembrī

Senāts šādā sastāvā: senators referents Intars Bisters, senatores Dzintra Balta un Kristīne Zīle

izskatīja rakstveida procesā atbildētāju /pers. C/, /pers. D/ un /pers. E/ kasācijas sūdzības par Rīgas apgabaltiesas 2021. gada 8. decembra spriedumu MSIA /Nosaukums A/ administratora prasībā pret /pers. C/, /pers. D/ un /pers. E/ par zaudējumu atlīdzības piedziņu.

**Aprakstošā daļa**

[1] Pamatojoties uz Maksātnespējas likuma 72.[1] pantu, administrators cēlis prasību par zaudējumu atlīdzības 353 563 *euro* solidāru piedziņu, jo atbildētāji, kuri atšķirīgos laika posmos ieņēmuši valdes locekļa amatu, vispār nebija nodevuši administratoram grāmatvedības dokumentus. Zaudējumu atlīdzību veido maksimālais tiesiskajā regulējumā pieļaujamais apmērs, proti, kreditoru prasījumu pamatparāda kopējā summa.

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 72.[1] panta otrajai daļai minētie zaudējumi atlīdzināmi vienīgi apmērā, ko nav iespējams segt maksātnespējas procesā. Ievērojot minēto, atbildētāji tiesvedības gaitā ir izteikuši ierunu, ka kreditori var gūt saistību apmierinājumu, administratoram realizējot parādniecei piederošo mantu, kā arī vēršot piedziņu pret parādnieces debitoriem.

[2] Ar Rīgas apgabaltiesas 2021. gada 8. decembra spriedumu prasība apmierināta pilnīgi, pamatojoties uz šādiem apstākļiem.

[2.1] Kā to pamatoti atzinusi pirmās instances tiesa, atbildētāju apgalvojumu, ka pastāv objektīvi šķēršļi grāmatvedības dokumentu nodošanai administratoram, jo tie atrodas meitas uzņēmuma SIA /Nosaukums B/ telpās, kurās pēc īstenotā reiderisma valdes locekļiem tika liegta piekļuve, neapstiprina lietā esošie pierādījumi.

Nav strīda, ka sākotnējais valdes loceklis /pers. C/ nav nodevis grāmatvedības dokumentus nedz /pers. E/, nedz /pers. D/, taču tas jebkurā gadījumā neatbrīvo attiecīgos valdes locekļus no pienākuma organizēt grāmatvedības kārtošanu un nodrošināt dokumentu glabāšanu. Turklāt tas vien, ka /pers. E/ un /pers. D/ snieguši piekrišanu uzņemties valdes locekļa pienākumus, iepriekš neiepazīstoties un nepārņemot nekādu grāmatvedības dokumentāciju, nevar tikt atzīts par atbilstošu krietna saimnieka rīcības kritērijiem.

Laikā, kad abi atbildētāji pildīja valdes locekļa pienākumus, kapitālsabiedrība bija īstenojusi saimniecisko darbību. Attiecīgi /pers. E/ parakstījis nostiprinājuma lūgumu par hipotēkas dzēšanu, kā arī viņa darbības laikā Uzņēmumu reģistrā tika ierakstītas izmaiņas dalībnieku sastāvā, savukārt /pers. D/ darbības laikā tika atmaksāts aizdevums, apmaksāti rēķini, kā arī viņam tika izmaksāta atlīdzība. Minētais dod pamatu secināt, ka arī viņu rīcībā bija grāmatvedības dokumenti.

Administratoram pēc prasības celšanas nodotie dokumenti (kontu pārskatu grāmatojumu hronoloģiskais reģistrs un divi rēķini) nesniedz skaidru priekšstatu par parādnieces veiktajiem saimnieciskajiem darījumiem, un tie nav pietiekami, lai varētu izvērtēt parādnieces mantisko stāvokli. Šāds secinājums izriet arī no zvērināta revidenta sniegtā viedokļa, kas tiek pamatots ar apstākli, ka bankas kontu izraksts satur informāciju tikai par naudas ieņēmumiem un izdevumiem, līdz ar to ir nepietiekams grāmatvedības reģistru atjaunošanai. Šī iemesla dēļ nav arī pamats uzskatīt, ka /pers. D/ ir darījis visu iespējamo, lai nodrošinātu grāmatvedības dokumentu nodošanu administratoram.

[2.2] Atbilstoši judikatūras atziņām valdes locekļi, kuri darbojušies dažādos laika periodos, par komercsabiedrībai nodarītajiem zaudējumiem ir atbildīgi solidāri, ja nav iespējams konstatēt zaudējumu nodarīšanas brīdi.

Zaudējumu rašanās laika noteikšanai nav nozīmes tam, ka visi tiesiskie darījumi ar kreditoriem noslēgti brīdī, kad vienīgais valdes loceklis bija /pers. C/. Attiecīgi vienlaikus ir jāņem vērā, vai vēlāk ieceltie valdes locekļi /pers. D/ un /pers. E/ ir veikuši pietiekamas darbības, lai saglabātu parādnieces mantu un grāmatvedības dokumentus.

Ievērojot lietā nodibinātos apstākļus, tiesa atzina par iespējamu piemērot solidāro atbildību visiem valdes locekļiem.

[2.3] Visbeidzot tiesa nav uzskatījusi, ka atbilstoši Maksātnespējas likuma 72.[1] panta otrajai daļai piedzenamo zaudējumu apmēru varētu ietekmēt parādniecei piederošā manta, jo sprieduma taisīšanas brīdī nav noslēdzies tās atsavināšanas process un kreditoriem nav veiktas nekādas izmaksas.

[3] Neizsakot nekādus iebildumus attiecībā uz savu vainojamību par grāmatvedības dokumentu nenodošanu, /pers. C/ kasācijas sūdzībā lūgts atcelt pārsūdzēto spriedumu pilnīgi, jo apgabaltiesa, nosakot zaudējumu atlīdzības apmēru, pretēji Maksātnespējas likuma 72.[1] panta otrās daļas prasībām nav ņēmusi vērā, ka parādniecei pieder manta, no kuras var tikt segti kreditoru prasījumi.

[4] /pers. D/ un /pers. E/ kasācijas sūdzībās lūgts atcelt spriedumu daļā, ar kuru apmierināta pret attiecīgajiem atbildētājiem celtā prasība.

Kasācijas sūdzībās ietverts šāds pamatojums.

[4.1] Tas, ka vēl nav noslēdzies mantas pārdošanas un mantas atgūšanas process, nedod pamatu atzinumam, ka maksātnespējas procesa ietvaros nav iespējams segt kreditoru prasījumus.

Atbilstoši atbildētāju rīcībā esošajai informācijai administrators pārdevis parādniecei piederošās SIA /Nosaukums B/ kapitāla daļas par 201 300 *euro*, cēlis prasību pret /pers. H/ un SIA „Daugavpils CMK" par darījumu atzīšanu par spēkā neesošiem, kas ir vērsta uz prasījuma tiesību atgūšanu vismaz 200 000 *euro* apmērā. Tāpat no bankas norēķinu kontiem izriet, ka prasītājai ir prasījuma tiesības pret /pers. C/ vismaz 318 433,55 *euro* apmērā.

Vispār nesniedzot vērtējumu šiem apstākļiem, tiesa ir pārkāpusi Maksātnespējas likuma 72.[1] panta otro daļu, kā arī nav ievērojusi judikatūras atziņas. Tāpat pārsūdzētais spriedums nevar tikt atzīts par atbilstošu Civilprocesa likuma 8. panta pirmās daļas un 189. panta trešās daļas prasībām.

[4.2] Apstākļos, kad dokumenti ir nodoti daļēji, atbilstoši judikatūras atziņām tiesai ir jāvērtē, kā atlikušo dokumentu nenodošana varētu ietekmēt kreditoru stāvokli. Pārsūdzētajā spriedumā šāds izvērtējums nav veikts vispār, tādējādi tiesa pieļāvusi Civilprocesa likuma 5. panta sestās daļas pārkāpumu.

[4.3] Nevērtējot katra valdes locekļa vainojamību grāmatvedības dokumentu iztrūkumā, tiesa uz atbildētājiem ir attiecinājusi absolūto atbildību (atbildību neatkarīgi no vainas), kas savukārt ir pretrunā Maksātnespējas likuma 72.[1] panta ceturtās daļas un Komerclikuma 169. panta noteikumiem.

Tiesa ņēmusi vērā tikai vienu no vainojamības elementiem, proti, ka valdes loceklim kā rūpīgam un gādīgam saimniekam vajadzēja veikt noteiktas darbības, taču nav sniegusi analīzi tam, vai atbildētāji varēja rīkoties citādāk.

/pers. D/ ir iesniedzis visu viņa rīcībā esošo grāmatvedības dokumentāciju, kas attiecas uz viņa darbības laiku. Informāciju par darba algu un mikrouzņēmuma nodokli administrators var iegūt VID EDS datu bāzē, viens no rēķiniem nav pieejams saistībā ar datorierīces nomaiņu, savukārt aizdevums izsniegts bez rakstveida līguma.

Savukārt visa grāmatvedības dokumentācija, kas saistīta ar /pers. E/ darbību valdes locekļa amatā 14 dienu laika posmā, administratoram ir pieejama no publiskajiem reģistriem. Dokumenti, kas tika iesniegti Uzņēmumu reģistrā un zemesgrāmatas nodaļā, tika izgatavoti vienā eksemplārā, līdz ar to tie nemaz nevarēja būt atbildētāju rīcībā.

Visbeidzot būtiski, ka atbildētāji bija sadarbojušies ar administratoru.

[4.4] Neizpildās neviens no judikatūrā izvirzītajiem priekšnoteikumiem solidārās atbildības piemērošanai valdes locekļiem, kuri darbojušies dažādos laika posmos.

[4.5] Apliecinājuma par šķēršļu neesību ieņemt valdes locekļa amatu parakstīšana nekādā veidā nav saistāma ar to, vai valdes locekļa amata kandidātam ir pieejami kapitālsabiedrības grāmatvedības dokumenti. Ievērojot minēto, tiesa nav pareizi piemērojusi Komerclikuma 224. pantu.

[4.6] Administrators cēlis prasību formāli, atsaucoties uz grāmatvedības dokumentu nenodošanas faktu, taču neveicot saprātīgi sagaidāmās darbības dokumentu iegūšanai un mantas atgūšanai. Minētais bija apsverams kontekstā ar Civillikuma 1. un 1776. panta tiesību normām.

Kaut arī šāds arguments tika izteikti tiesvedības gaitā, tiesa tam vispār nav sniegusi vērtējumu, kā rezultātā pārkāpusi Civilprocesa likuma 193. panta piektajā daļā ietvertos priekšrakstus.

**Motīvu daļa**

[5] Pārbaudījis spriedumu attiecībā uz personām, kuras to pārsūdzējušas, un attiecībā uz argumentiem, kas minēti kasācijas sūdzībās, kā to nosaka Civilprocesa likuma 473. panta pirmā daļa, Senāts atzīst, ka spriedums ir atceļams.

[6] Kā tas izriet no Maksātnespējas likuma 72.[1] panta otrās daļas, kapitālsabiedrības valdes loceklim rodas saistība atlīdzināt zaudējumus, kas radušies grāmatvedības dokumentu nenodošanas (daļējas nodošanas) rezultātā, tikai tad, ja maksātnespējas procesa ietvaros nav iespējams segt kreditoru prasījumus pamatparāda apmērā.

Citiem vārdiem, atbilstoši minētās tiesību normas tiesiskajam sastāvam grāmatvedības dokumentu nenodošana (daļēja nodošana) var būt pamats, lai valdes loceklim iestātos atbildība segt kapitālsabiedrības (parādnieces) kreditoru saistības, ja to izpilde no parādnieces mantas nav iespējama, proti, nav konstatējama tāda manta, kuras atgūšana un/vai realizēšana ir ekonomiski pamatota.

Likumsakarīgi, ka šo pierādīšanas priekšmetā ietilpstošo pamata faktu nemaz nav iespējams nodibināt līdz brīdim, kamēr administrators nav veicis tiesiskajā regulējumā paredzētos pasākumus parādnieka mantas sastāva noteikšanai, debitoru parādu un citas parādnieka mantas atgūšanai, mantas pārdošanas plānā iekļautās mantas novērtēšanai, kā arī tās realizēšanai.

[7] Apgabaltiesa secinājusi, ka šīs tiesību normas kontekstā mantas esības faktam nav piešķirama nekāda tiesiska nozīme, jo nav noslēdzies mantas atsavināšanas process, un kreditoriem nav veiktas nekādas izmaksas.

Tā kā no piemērojamās tiesību normas tiesiskā sastāva nav iespējams nonākt līdz šādam kategoriskā formā izdarītajam apgalvojumam, atzīstams, ka apelācijas instances tiesa pieļāvusi loģikas kļūdu. Attiecīgi to, vai administrators var segt kreditoru saistības no parādnieces mantas, nekādā veidā nevar nedz apliecināt, nedz atspēkot tiesas nodibinātais fakts, ka uzsāktais mantas (kapitāla daļu) pārdošanas process nav noslēdzies.

Nonākot līdz pretējam slēdzienam, uz valdes locekli kā fizisko personu faktiski tiek pārlikts pienākums atlīdzināt visus kapitālsabiedrības kreditoru prasījumus pamatparāda apmērā tikai tā iemesla dēļ, ka paša prāvnieka, kuram par labu piedzenami zaudējumi, administrators nav īstenojis no viņa saprātīgi sagaidāmās darbības kreditoru prasījumu segšanai no parādnieka mantas.

[8] Iztrūkstot pierādīšanas priekšmetā ietilpstošo apstākļu vērtējumam, tiesa vispār nav noskaidrojusi, vai sprieduma taisīšanas brīdī var uzskatīt par pierādītu zaudējumu apmēru. Šī iemesla dēļ pārbaudāmais spriedums nevar tikt atzīts par atbilstošu Civilprocesa likuma 8. panta pirmās daļas un 193. panta piektās daļas prasībām.

Konstatētie materiālo un procesuālo tiesību normu pārkāpumi vērtējami kā tādi, kas varēja novest pie lietas nepareizas izspriešanas, tādēļ spriedums atceļams, nepievēršoties pārējo kasācijas sūdzībās norādīto apsvērumu analīzei.

[9] Atbildētājiem /pers. D/ un /pers. E/, kā arī /pers. K/, kura veikusi samaksu atbildētāja /pers. C/ vietā, atmaksājama drošības nauda, kā to noteic Civilprocesa likuma 458. panta otrā daļa.

**Rezolutīvā daļa**

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 474. panta 2. punktu, Senāts

**nosprieda**

Rīgas apgabaltiesas 2021. gada 8. decembra spriedumu atcelt un lietu nodot jaunai izskatīšanai Rīgas apgabaltiesā;
atmaksāt /pers. D/, /pers. E/ un /pers. K/ katram drošības naudu 300 *euro* (trīs simti *euro*).

Spriedums nav pārsūdzams.

Senators I. Bisters Senatore Dz. Balta Senatore K. Zīle